

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

**Кыргыз Республикасында
инфляция боюнча баяндама**

2006-жылдын IV чейреги

4 (22)

2007-жылдын февраль айы

Бишкек

Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама

Редакциялык Кеңеш:

Төрага: Ишенбаев М.
Кеңештин мүчөлөрү: Цыплакова Л.
Чокоев З.
Сейткасымова Р.

Жоопту катчы: Кадырбердиева Л.

Басылманын мазмунуна байланыштуу маселелер боюнча:
Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дареги боюнча,
(996 3312) 66-90-59 телефону,
(996312) 61-07-30 факсы аркылуу кайрылсаңыздар болот.
Электрондук почта: lkadyberdieva@nbkr.kg

Басылманын таркатылышына байланыштуу суроолор боюнча:
Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
Тышкы жана коомдук байланыштар бөлүмүнө
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дареги боюнча,
(996 3312) 66-90-09 телефону,
(996312) 61-07-30 факсы аркылуу кайрылсаңыздар болот
Электрондук почта: pr@nbkr.kg
<http://www.nbkr.kg>

Басылма республикадагы жана анын региондорундагы керектөө бааларынын динамикасынын чагылдырылышын жана инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөрдү, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын акчакредит саясат жагындагы чечимдери жөнүндө маалыматты камтыйт жана анда келерки мезгилге инфляциялык болжолдоолор келтирилет. Чейрек сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланып турат.

Басылманын маалыматтарын жаңыртуунун акыркы күнү: 2007-жылдын 26-январы.

Уюштуруучу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы.

Басылма Кыргыз Республикасынын Юстиция Министрлигинде каттоодон өткөрүлгөн, жалпыга маалымдоо каражаттарын каттоо жөнүндө 2001-жылдын 2-ноябрында берилген 628-номериндеги күбөлүккө ээ.

“UnitPrint” басма борборунда басууга даярдалды жана басылып чыгарылды.
300 нускада чыгарылат.

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2007-жыл.

Бул басылма Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатсыз кайрадан басылып чыгарылууга жана кайсыл формада жана кандай каражаттар аркылуу болбосун таркатылууга тийиш эмес. Басылманы көчүрүп басууда жана которууда «Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама» басылмасына милдеттүү түрдө таянуу зарыл.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын басылмалары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету

Аталган басылма Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын өткөн жылдын ичинде бүткөргөн иши жөнүндө отчету болуп саналат. Ал республиканын экономикалык өнүгүүсү, Улуттук банктын акчакредит саясаты жөнүндө кыскача маалыматтарды, финансылык отчетун, Улуттук банк жөнүндө жалпы маалыматтарды, статистикалык тиркемелерди камтыйт. Кыргыз, орус жана англис тилдеринде басылып чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени

Ай сайын чыгарылуучу маалыматтык басылма Кыргыз Республикасынын негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрү жана экономика секторлору боюнча статистикалык маалыматтарды камтыйт. Ай сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарык көрөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Басылма Кыргыз Республикасынын тышкы секторунун өнүгүшүндөгү тенденцияларды жана төлөм теңдеми, тышкы соода, эларалык камдар, тышкы карыз, эларалык инвестициялык позиция боюнча маалыматтарын камтыйт. Басылма чейрек сайын – январь, май, июль жана октябрь айларында кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланып турат.

Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары

Бул басылмада финансылык ортомчу катары Кыргыз Республикасынын банк тутумунун өнүгүшүнө иликтеп талдоону жүргүзүү жана анын курамдык элементтерине баа берүүлөр чагылдырылган. Басылма жарым жылда бир жолу кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары

Басылма коммерциялык банктарды жана коомчулукту Улуттук банктын иши жөнүндө маалыматтар менен камсыз кылуу жана Кыргыз Республикасынын банктык мыйзамдарын кеңири жайылтуу максатында Улуттук банктын ченемдик актыларын расмий жарыялоого багытталган. Айына бир жолу кыргыз жана орус тилдеринде чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын пресс-релизи

Улуттук банктын пресс-релизи жалпыга маалымдоо каражаттары, юридикалык жактар жана жеке адамдар үчүн Улуттук банкка жана банк тутумуна тиешелүү окуялар түрмөгүн жана финансы рыногунда апта ичинде болуп өткөн орчундуу жана башка маалыматтарды камтыйт. Апта сайын кыргыз жана орус тилдеринде жарыяланат.

МАЗМУНУ

1. УЧУРДА ТҮПТӨЛГӨН ТЕНДЕНЦИЯЛАР	5
2. КЕРЕКТӨӨ БААЛАРЫНЫН ИНДЕКСИ ЖАНА АНЫ ТҮЗҮҮЧҮЛӨР	7
2.1. КЕРЕКТӨӨ БААЛАРЫНЫН ИНДЕКСИН ТҮЗҮҮЧҮЛӨР	7
2.2. КЕРЕКТӨӨ БААЛАРЫНЫН РЕГИОНДОР БОЮНЧА ДИНАМИКАСЫ	10
3. ИНФЛЯЦИЯ ФАКТОРЛОРУ	11
3.1. АКЧА ТОПТОМДОРУ	11
3.2. ПАЙЫЗДЫК ЧЕНДЕР.....	13
3.3. АЛМАШУУ КУРСУ	16
3.4. СУРОО-ТАЛАП ЖАНА СУНУШ	17
4. АКЧАКРЕДИТ САЯСАТЫ БОЮНЧА НЕГИЗГИ ЧЕЧИМДЕР	23
4.1. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНК БАШКАРМАСЫНЫН НЕГИЗГИ ЧЕЧИМДЕРИ	23
4.2. АКЧАКРЕДИТТИК ЖӨНГӨ САЛУУ КОМИТЕТИНИН НЕГИЗГИ ЧЕЧИМДЕРИ	24
4.3. 2007-ЖЫЛДЫН БИРИНЧИ ЧЕЙРЕГИНДЕ КҮТҮЛҮҮЧҮ ИНФЛЯЦИЯГА БАА БЕРҮҮ	25

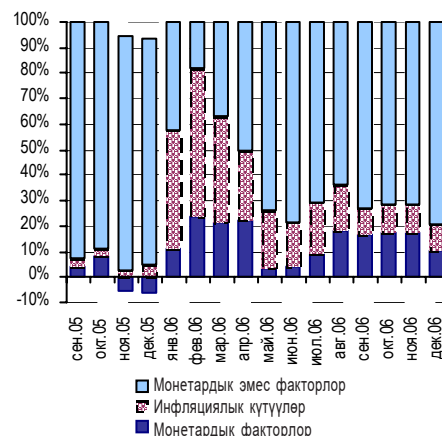
1. УЧУРДА ТҮПТӨЛГӨН ТЕНДЕНЦИЯЛАР

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде инфляциянын¹ жалпы деңгээли монетардык² сыяктуу эле, монетардык эмес факторлордун³ таасири астында түптөлгөн. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары боюнча, инфляция отчеттук чейректе 2,5 пайыз чегинде, ал эми бүтүндөй 2006-жыл ичинде – 5,1 пайыз өлчөмүндө түзүлгөн.

Отчеттук чейректе экономикалык жергдүүлүктүн өсүшкө ык коюусу орун алган. Улуттук статистика комитетинин алдынала маалыматтары боюнча 2006-жыл ичинде ички дүң продукт 2005-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге караганда 2,7 пайызга өскөн. Алтын кенин өндүрүп алуучу «Кумтөр» комбинатынын продукцияларын эске албаганда, анын өсүшү 5,1 пайызды (2005-жылы 1,9 пайызга өсүш) түзгөн. Кошумча нарктын көбөйүшүн негизинен кызмат көрсөтүүлөр жана айылчарбасы камсыз кылган. Өнөржайында төмөндөө 2006-жылы 11,2 пайызды түзгөн. Бирок, алтын кенин өндүрүп алуучу «Кумтөр» комбинатынын продукцияларын эске албаганда, өнөржайында 4,2 пайызга өсүш байкалган, ал эми 2005-жылы тиешелүү көрсөткүч терс мааниге ээ болгон (-4,6 пайыз).

Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгы 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде көбөйгөн жана 336,8 млн. АКШ долларын түзгөн. 2005-жылдын төртүнчү чейрегиндегиге салыштырганда, тышкы соода жүгүртүү ФОБ баасында 53,6 пайызга өскөн. Мында КМШ өлкөлөрү жана алыскы четөлкөлөр менен товар жүгүртүү тиешелүүлүгүнө жараша 50,2 жана 57,8 пайызга өскөн. Товарлардын экспорту ФОБ баасында 22,9 пайызга көбөйгөн, ал эми товарлардын импорту 71,2 пайызга өскөн.

1.1-сүрөт. Факторлордун КБИге салымы

¹ Керектөө бааларынын индексинин (КБИ) өзгөрүүсү.

² Монетардык факторлордун салымына баа берүү сомдун алмашуу курсунун жана банктардан тышкаркы акчалардын (M0) өзгөрүүлөрүнүн, убактылуу мезгил аралыгын жана сезондуулук факторлорун эске алганда, инфляция деңгээлине тике таасиринин салымына баа берүүнү түшүндүрөт.

³ Монетардык эмес факторлордун салымына баа берүү өндүрүүчүлөрдүн баасынын, нан азыктарына, алкоголь ичимдиктерине, бензинге баалардын, туракжай коммуналдык кызмат көрсөтүүлөрүнө, байланыш жана жүргүнчүлөрдү ташуу транспортторунун кызмат көрсөтүүлөрүнө баалардын өзгөрүүлөрүнүн, убактылуу мезгил аралыгын жана сезондуулук факторлорун эске алганда, инфляция деңгээлине тике таасиринин салымына баа берүүнү түшүндүрөт.

Отчеттук мезгилде банк тутумундагы ликвидүүлүктүн деңгээлинин өсүшү Улуттук банктын ноталары рыногунда банктардын иш алып баруусунун жигердүүлүгүнүн артышына түрткү болгон. Жүгүртүү мөөнөтү 14 күн болгон ноталар боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк 2,92 пайызга чейин, жүгүртүү мөөнөтү 28 күн болгон ноталар боюнча кирешелүүлүк 3,15 пайызга чейин төмөндөгөн. Отчеттук мезгилде банктар аралык РЕПО операциялары боюнча чен 3,5 пайыз деңгээлинде сакталып калган, ал эми улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча чен төртүнчү чейректе орточо 2,6 пайызды түзгөн, бул өткөн чейректеги ченден 0,3 пайыздык пунктка төмөн.

2006-жылдын декабрь айынын акырына карата мамлекеттик казына векселдеринин бардык түрлөрү боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен төртүнчү чейректин башындагыга салыштырганда 0,4 пайыздык пунктка төмөндөө менен 8,6 пайызды түзгөн, ал эми кирешелүүлүктүн орточо деңгээли төртүнчү чейректе мурдагы чейрекегиге салыштырганда 9,3 пайызга чейин же 0,9 пайыздык пунктка төмөндөгөн.

Улуттук банктын баасы боюнча 2007-жылдын биринчи чейрегинде керектөө бааларынын индексинин өсүүсү 3,2 пайыз чегинде күтүлүүдө.

2. КЕРЕКТӨӨ БААЛАРЫНЫН ИНДЕКСИ ЖАНА АНЫ ТҮЗҮҮЧҮЛӨР

2.1. КЕРЕКТӨӨ БААЛАРЫНЫН ИНДЕКСИН ТҮЗҮҮЧҮЛӨР

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде баалардын ушул мезгил үчүн мүнөздүү болгон жогорулоосу жүргөн. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин (УСК) маалыматтары боюнча, инфляция кароого алынып жаткан мезгилде 2,5 пайызды түзгөн (2005-жылдын төртүнчү чейрегинде бул көрсөткүч 2,7 пайызды түзгөн). Тамакаш азыктарына баанын өсүшү отчеттук мезгилде баанын динамикасын аныктаган орчундуу фактор болуп саналган. 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде тамакаш азыктарына баанын өсүшү 3,8 пайызды түзгөн, азыктүлүктөн башка товарлар 1,6 пайызга, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөр – 1,1 пайызга кымбаттаган.

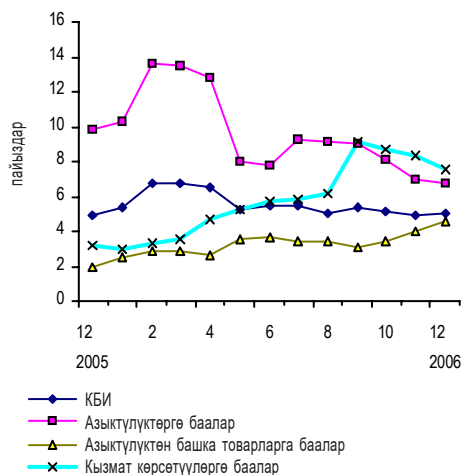
Бүтүндөй 2006-жыл ичинде инфляция 5,1 пайыз деңгээлинде түзүлгөн (2005-жылы - 4,9 пайыз). Инфляциянын жалпы деңгээли монетардык сыяктуу эле, монетардык эмес факторлордун таасири астында түптөлгөн. Улуттук банктын баасы боюнча банктардан тышкаркы акчаларды жана сомдун алмашуу курсунун өзгөрүүсүн камтуучу монетардык факторлорун таасири 10,4 пайызды түзгөн. Калктын инфляциялык күтүүлөрү инфляциянын жылдык деңгээлинен 10,3 пайыз өлчөмүндө таасир эткен. 2006-жыл ичинде инфляциянын түптөлүүсүнө 79,3 пайызды түзгөн монетардык эмес факторлор кыйла салым кошкон.

2.1.1. Азыктүлүктөр

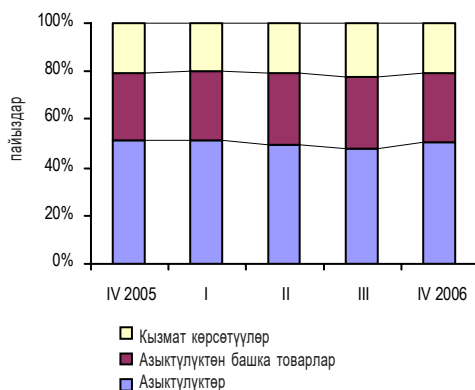
2006-жылдын төртүнчү чейрегинде азыктүлүктөргө карата баанын динамикасы жашылча-жемиш, нан жана сүт азыктарына баанын сезондук өсүшүнүн таасиринен улам түзүлгөн. Алып көрсөк, нан 5,6 пайызга, сүт азыктары – 13,0 пайызга, жашылча-жемиштер – 17,9 пайызга кымбаттаган. Ошондой эле азыктүлүктөрдүн ичинен этке баа 1,9 пайызга, майга жана тоң майга 1,4 пайызга өскөн. Ошол эле учурда кантка баанын өсүш арымы – 9,8 пайызга төмөндөгөнү катталган.

Өсүмдүк азыктарына баанын динамикасы аларды өндүрүүнүн жана экспорттоонун көлөмүн

2.1-сүрөт. Керектөө бааларынын индексинин (КБИ) өзгөрүүсүнүн жылдык динамикасы жана аны түзүүчүлөр

2.2-сүрөт. КБИ түзүмү

чагылдырган. 2006-жылы айдап, себүү иштеринин өз убагында башталгандыгына жана аба ырайы шарттарынын дурус болушуна байланыштуу, дан эгиндерин жана кант кызылчасын эске албаганда, айылчарбасынан түшүмдүн мол алынгандыгы катталган.

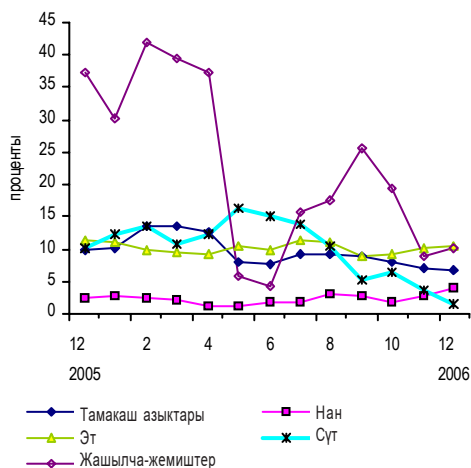
2005-жылы түшүмдүн начар болушунан кийин 2006-жылы картофелди, жашылчаларды, бахча өсүмдүктөрүн, мөмө-жемиштерин өндүрүүнүн көбөйүшү товарлардын аталган тобуна баанын өсүш арымынын бир кыйла төмөн болушун шарттаган. 2006-жылы «жашылча-жемиштер» тобу боюнча баалар 10,3 пайызга өскөн, ал эми 2005-жылы баанын жогорулоосу 37,4 пайызды түзгөн. Бирок, жашылча экспортунун 2005-жылдагыга салыштырмалуу 2 эсеге натуралай түрдө көбөйүүсү алардын ички рынокто 24,7 пайызга кымбатташын шарттоо менен 2005-жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 10,4 пайыздык пунктка арткан.

Айылчарба, мергенчилик жана токой чарбасы продукцияларынын дүң өндүрүлүшү 2005-жылдагыга салыштырганда 2006-жылы 1,5 пайызга, тамакаш өнөржай продуктыларын өндүрүү 8,2 пайызга көбөйгөн.

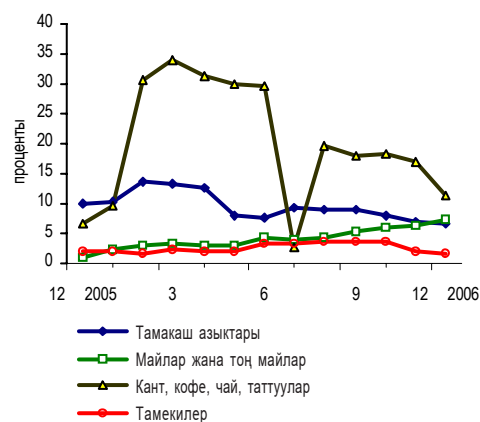
2006-жылы буудайды өндүрүү –11,6 пайызга олуттуу кыскарган (2005-жылы төмөндөө 4,8 пайызды түзгөн). Ушуга байланыштуу нанга, нан азыктарына жана талканга баалар 4,0 пайызга өскөн (анын ичинде нан 5,7 пайызга кымбаттаган), ал эми инфляциянын жылдык деңгээлине анын салымы 0,4 пайыздык пункту түзгөн (керектөө чыгашаларынын 10 пайыздан көбүрөөгү аталган топко туура келет). Мындан тышкары, Казакстан жана Россия рыноктору боюнча акыркы маалыматтардан эгиндерине баанын өсүү тенденциясын чагылдырган жана мунун өзү 2007-жылдын биринчи жарым жылдыгында импорттолуп алынуучу буудайга жана унга карата баалардын өсүү тобокелдигин да түптөйт.

2006-жылы кантка баанын өсүшү 15,6 пайызды түзгөн. Бул фактордун инфляция деңгээлине салымы жыл ичинде 0,54 пайыздык пунктка бааланган. Баанын негизги өсүшү 2006-жылдын биринчи чейрегине (39,9 пайызга) туура келген жана бул кантты өндүрүүчү өлкөлөрдө ага карата баанын олуттуу жогорулатылышы менен шартталган. Бирок, жыл акырына карата республиканын аймагында кант кызылчасынын түшүмүн жыйноо баш-

2.3а сүрөтү. Азыктүлүктөргө баанын жылдык динамикасы

2.3б сүрөтү. Азыктүлүктөргө баанын жылдык динамикасы

талгандыгынан улам, кантка карата баанын өсүшү басаңдаган.

Эт азыктары улам барган сайын кымбаттоодо. 2006-жылы этке карата баа 10,4 пайызга, майга жана тоң майга 7,2 пайызга жогорулаган.

2.1.2. Азыктүлүктөн башка товарлар

Азыктүлүктөн башка товарларга баанын индекси 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде 101,6 пайызды түзгөн. Баалардын эң чоң жогорулоосу туракжай кызмат көрсөтүүлөрүнө – 5,2 пайызга, анын ичинде электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө – 4,7 пайызга катталган. Негизинен ушул фактордун өзү азыктүлүктөн башка товарларга да баанын түптөлүп калган деңгээлин шарттаган. Ал эми товарлардын калган топтору боюнча баанын өсүшү алгылыктуу чекте калган. Алып көрсөк, кийимдер жана бут кийимдер 0,8 пайызга жана үй тиричилигине керектүү буюмдар 0,2 пайызга кымбаттаган.

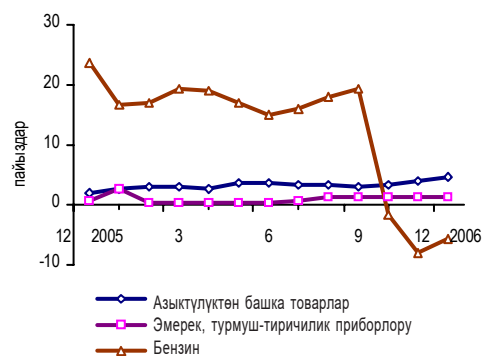
2006-жылы азыктүлүктөн башка товарларга баанын индекси 4,6 пайызга өскөн. Туракжай кызмат көрсөтүүлөрүнө, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө баалардын бир кыйла өсүшү катталган, алар 11,5 пайызга, анын ичинде туракжайларды күтүү жана оңдоо үчүн материалдар –19,3 пайызга, газ 10,5 пайызга кымбаттаган. Үй тиричилигине керектүү буюмдарга баалар 1,3 пайызга, анын ичинде эмеректерге жана тактайга төшөлүүчү материалдарга – 3,1 пайызга, айнек буюмдарына, үй буюмдарына 2,4 пайызга жогорулаган. 2006-жылы күйүүчү-майлоочу материалдарга баанын төмөндөөсү 2,6 пайызды, анын ичинде бензинге – 5,8 пайызды түзгөн. Бирок дизель отуну 6,4 пайызга кымбаттаган.

2.1.3. Кызмат көрсөтүүлөр

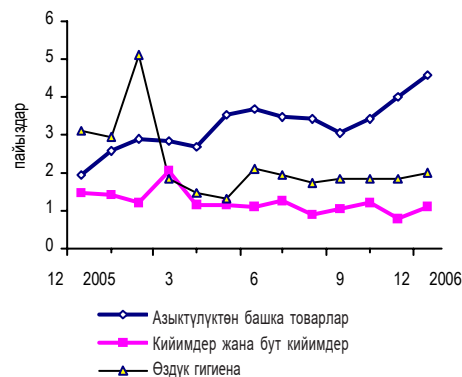
Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын индекси 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде 1,1 пайызга өскөн (2005-жылдын төртүнчү чейрегинде өсүш 2,7 пайызды түзгөн). Аталган топ боюнча баанын өсүшү алгылыктуу болуу менен негизинен, билим берүү кызмат көрсөтүүлөрүнө баанын 3,8 пайызга өсүшүнүн эсебинен түзүлгөн.

2006-жылы калкка акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын индекси 7,5 пайызга өскөн (2005-жылы 3,2 пайызга). Билим берүү кызмат көрсөтүүлөрүнө баанын – 20,5 пайызга өсүшү акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөр тобуна баанын

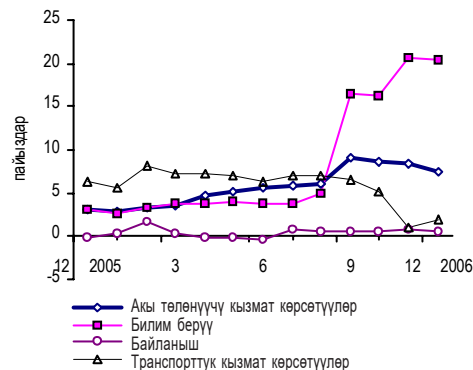
2.4a сүрөтү. Азыктүлүктөн башка товарларга баанын жылдык динамикасы

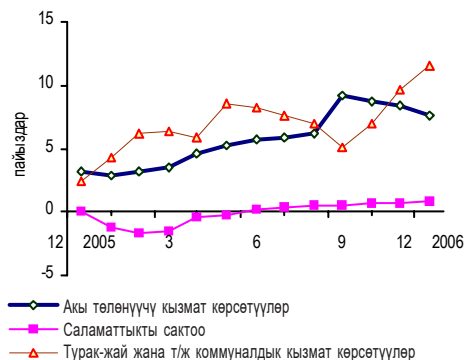
2.4б сүрөтү. Азыктүлүктөн башка товарларга баанын жылдык динамикасы

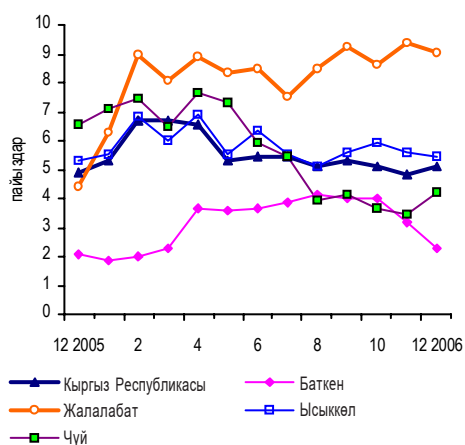
2.5a сүрөтү. Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын жылдык динамикасы

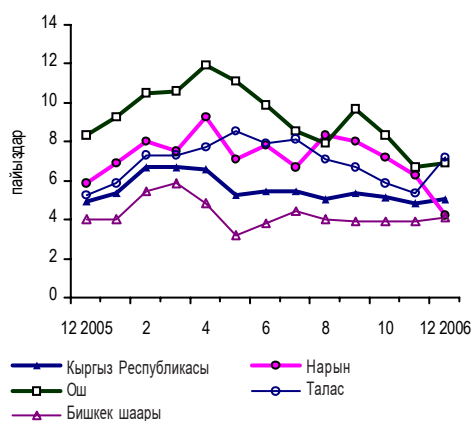
2.5б сүрөтү. Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын жылдык динамикасы

2.6a сүрөтү. КБИнин областтар боюнча жылдык динамикасы

2.6b сүрөтү. КБИнин областтар боюнча жылдык динамикасы

өсүшүнүн негизги себеби болуп калган. Мындан тышкары, ресторан жана мейманкана кызмат көрсөтүүлөрү 2,7 пайызга, эс алуу жана маданий иш-чараларын уюштуруу боюнча кызмат көрсөтүүлөр 1,8 пайызга кымбаттаган.

2.2. КЕРЕКТӨӨ БААЛАРЫНЫН РЕГИОНДОР БОЮНЧА ДИНАМИКАСЫ

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде республиканын бардык региондору боюнча баанын өсүшү жүргөн. Талас, Жалалабат жана Нарын областтарында баалардын кыйла жогорулоосу катталган, ал жерлерде баалар тиешелүүлүгүнө жараша 4,2, 3,3 жана 2,9 пайызды түзгөн. Ушул областтарда баалардын өсүшү азыктүлүктөргө баанын олуттуу жогорулоосунун негизги фактору болгон.

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде Бишкек шаарында баалардын 2,4 пайызга өсүүсү катталган, мында тамакаш азыктары 4,0 пайызга кымбаттаган.

Региондор боюнча алып караганда, 2006-жылы Жалалабат, Талас жана Ош областтарында баалардын кыйла, тиешелүүлүгүнө жараша 9,0, 7,2 жана 6,9 пайызга өсүшү катталган.

3. ИНФЛЯЦИЯ ФАКТОРЛОРУ

3.1. АКЧА ТОПТОМДОРУ

3.1.1. Акча базасы¹

Акча базасы 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде номиналдык мааниде 17,2 пайызга жана реалдуу алганда – 14,4 пайызга көбөйгөн. Акча базасы 2006-жылдын акырына карата 22798,8 млн. сомду түзгөн.

Отчеттук чейректе акча базасынын (+3344,3 млн. сом) операциялар боюнча өзгөрүүсүнө Улуттук банктын операциялары негизги таасирди тийгизген жана ал акча базасын 3034,6 млн. сомго көбөйтүү менен эң башкысы, Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылуучу валюталык интервенциялардын натыйжасында жүзөгө ашырылган. Ал эми мунун өзү четөлкө валюталарынын республикага агылып келүүсүнүн артышы жана дүйнөлүк рынокто АКШ долларынын курсунун басандоосу менен шартталган. Өкмөттүн операциялары камдык акчалардын көлөмүн 309,7 млн. сомго көбөйткөн, бул мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын кирешелеринен артуусуна байланыштуу болгон.

Акча базасынын түзүмүндө жүгүртүүдөгү нак акчалардын үлүшүнүн 2006-жылдын сентябрь айынын акырына карата 87,9 пайыздан 2006-жылдын декабрь айынын акырына карата 87,3 пайызга чейин бир аз төмөндөшү, демек, коммерциялык банктардын Улуттук банктагы корреспонденттик эсептериндеги каражаттарынын үлүшү 12,0 пайыздан 12,1 пайызга чейин көбөйүүсү жүргөн.

Бүтүндөй алганда, 2006-жылы акча базасынын номиналдык өсүшү 47,4 пайызды жана реалдуу мааниде 40,2 пайызды түзгөн.

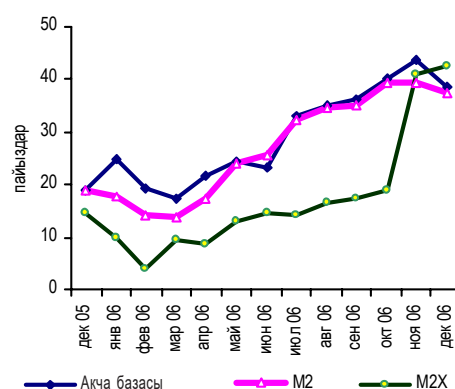
Отчеттук мезгилде жүгүртүүдөгү акчалар 16,5 пайызга (2005-жылдын төртүнчү чейрегинде 9,5 пайызга) көбөйгөн жана 2007-жылдын 1-январына карата абал боюнча 19909,7 млн. сомду түзгөн.

Жүгүртүүдөгү акчалардын жылдык өсүшү 48,4 пайызды түзгөн, бул алардын өткөн жылдагы өсүш арымынан олуттуу арткан (2005-жылы 17,4 пайыз).

3.1.2. M2 акча топтому

M2 акча топтомунун өсүшү 2006-жылдын

3.1-сүрөт. Акча топтомдорунун жылдык динамикасы

¹ Коммерциялык банктардын Улуттук банктагы четөлкө валютасындагы депозиттерин эсепке албаганда.

төртүнчү чейрегинде 15,0 пайызды түзгөн. 2006-жылы M2 акча массасы номиналдык мааниде 51,1 пайызга көбөйгөн жана жылдын акырына карата 24108,1 млн. сомду түзгөн.

Отчеттук мезгилде улуттук валютадагы депозиттер 8,2 пайызга көбөйгөн, анын ичинде которулмалуу депозиттердин өсүшү 5,4 пайызды, башка депозиттер –15,4 пайызды түзгөн. Бүтүндөй алганда, 2006-жыл ичинде улуттук валютадагы депозиттердин көбөйүүсү 62,3 пайызды түзүү менен 2005-жылдагы өсүш арымынан дээрлик 3,4 эсеге арткан (18,4 пайыз).

3.1.3. M2X акча топтому

M2 ачка массасын жана четөлкө валютасындагы депозиттерди камтуучу M2X акча топтому отчеттук мезгилде 18,2 пайызга көбөйгөн. Мында коммерциялык банктардын депозиттери жана банктардан тышкаркы нак акчалар тиешелүүлүгүнө жараша 20,3 жана 16,8 пайызга өскөн². Четөлкө валютасындагы депозиттер 28,6 пайызга көбөйгөн.

M2X акча массасынын түзүмүндө отчеттук мезгилде банктардан тышкаркы нак акчалардын жана улуттук валютадагы депозиттердин салыштырмалуу салмагынын төмөндөөсү шартында четөлкө валютасындагы депозиттердин үлүшү көбөйгөн.

M2X акча топтомунун түзүмү	Үлүшү, пайыздар	
	III чейрек	IV чейрек
Банктардан тышкаркы нак акчалар	59,9	58,9
Улуттук валютадагы депозиттер	15,6	14,2
Четөлкө валютасындагы депозиттер	24,5	26,9
M2X акча топтому	100	100

M2X акча массасынын көрсөткүчүнүн түптөлүү булактарын анализдөө, анын өзгөрүүсүнө эң оболу Улуттук банктын таза эларалык камдарынын көбөйүүсү, ошондой эле экономикага кредиттердин өсүшү менен шартталган банк тутумунун таза ички активдеринин көбөйүүсүнүн эсебинен банк тутумунун таза четөлкө активдеринин артышы олуттуу таасирин тийгизип жатканын көрсөттү.

² Лицензиялары кайтарылып алынган, бирок жоюу процесси бүтө элек коммерциялык банктардын маалыматтарын эсепке алуу менен.

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде финансылык ортомчулук деңгээлин мүнөздөөчү кеңири мааниде колдонулуучу акчалардын мультипликатору үчүнчү чейректегиге салыштырганда дээрлик өзгөргөн эмес жана жыл акырына карата 1,406 түзгөн (2006-жылдын 1-сентябрына карата –1,404).

2006-жылдын акырына карата туруктуу алмашуу курсу боюнча четөлкө валютасындагы депозиттерди камтуучу М2Х жүгүртүү ылдамдыгы 4,5 түзгөн (2006-жылдын 1-октябрына карата 4,8). Экономиканы монетизациялоонун М2Х акча топтому боюнча эсептелген коэффициенти жыл акырына карата 22,4 пайызды (2006-жылдын 1-октябрына карата 20,7 пайыз) түзгөн.

3.2. ПАЙЫЗДЫК ЧЕНДЕР

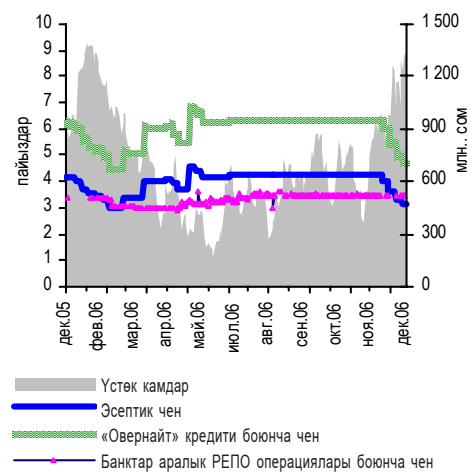
3.2.1. Акча рыногу

2006-жылдын төртүнчү чейреги ушул мезгилге мүнөздүү болгон банк тутумунда ликвидүүлүктүн өсүшү менен белгиленген. Банктар аралык кредит рыногунда отчеттук мезгилде заемдук ресурстардын наркы өзгөрүүсүз калган. Алып көрсөк, банктар аралык РЕПО операциялары боюнча чен отчеттук мезгилде 3,5 пайыз деңгээлинде сакталып калган, ал эми улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча чен күрөөлүк камсыздоонун мүнөзүнө жараша 0,0 пайыздан 3,5 пайызга чейин өзгөрүп турган.

Отчеттук чейректе орточо алганда улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча чен 2,6 пайызды түзгөн, бул өткөн чейректеги ченден 0,3 пайыздык пунктка төмөн. 2005-жылдын төртүнчү чейрегиндегиге салыштырганда улуттук валютадагы банктар аралык кредиттердин наркы камсыз болбогон бүтүмдөрдүн үлүшүнүн көбөйүүсүнө байланыштуу 0,6 пайыздык пунктка жогорулаган, ал эми РЕПО операциялары боюнча чен өзгөргөн эмес.

Ички банктар аралык кредит рыногунун валюта сегментинде 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде чендердин өзгөрүү диапозону, алардын күрөөнүн мүнөзүнө жана бүтүмдөрдүн мөөнөтүнө көзкаранды экендигин чагылдыруу менен 0,0 пайыздан 8,5 пайызга чейинки чекте олуттуу бойдон калган. Мында күрөөлүк камсыздоонун жогорку сапатта болушуна жана бүтүмдөрдүн мөөнөттүүлүгүнүн кыскаруусуна байланыштуу

3.2-сүрөт. Акча рыногунун чендеринин динамикасы

четөлкө валютасындагы заемдук ресурстардын наркынын орточо деңгээли өткөн чейректегиге салыштырганда 4,4 пайызды түзүү менен 1,2 пайыздык пунктка төмөндөгөн.

2006-жылдын ноябрь-декабрь айларынын акырында банк тутумунда ликвиддүүлүктүн түптөлгөн жогорку деңгээли Улуттук банктын ноталар рыногунда банктардын ишкердүүлүгүнүн жогорулоосуна түрткү берген. Алып көрсөк, ноябрь айынын акырында узак тыныгуудан кийин³, Улуттук банктын ноталарын сатуу боюнча аукцион өткөрүлгөн. Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталарынын эмиссиясынан тышкары, Улуттук банк жүгүртүү мөөнөтү 14 күн болгон ноталарын жайгаштырууну калыбына келтирген. Баалуу кагаздардын аталган түрлөрү боюнча кирешелүүлүк 2006-жылдын ноябрь айындагы акыркы аукциондо тиешелүүлүгүнө жараша 4,3 жана 4,2 пайыз деңгээлинде түзүлгөн. Декабрь айында ноталарга карата суроо-талап арткан жана ал кирешелүүлүктүн төмөндөшүн шарттаган. Натыйжада, чейректин акырына карата Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 28 күн болгон ноталарынын кирешелүүлүгүнө байланыштуу болгон эсептик чендин мааниси чейректин башындагыга салыштырганда 1,12 пайыздык пунктка кыскаруу менен 3,15 пайызды түзгөн. Мында «овернайт» кредити боюнча, 1,5 коэффициенти менен эсептик ченге теңдештирилген чен декабрь айынын акырына карата 4,73 пайызды түзүп, чейректин баш жагындагы ченден 1,68 пайыздык пунктка төмөн болгон.

Акча базасынын өсүш арымынын тездешине байланыштуу Улуттук банк 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктү эң башкысы, ачык рынокто кайтарым РЕПО операцияларын жүргүзүү аркылуу басаңдатуу боюнча операциялардын көлөмүн арттырган. Бул операциялардын көлөмү өткөн чейректегиге салыштырганда 2 эсеге көбөйгөн жана 1073,4 млн. сомду түзгөн. Кайтарым РЕПО операциялары боюнча орточо пайыздык чен үчүнчү чейректегиге салыштырганда 0,4 пайыздык пунктка төмөндөп, 4,3 пайызга чейинкини түзгөн. Бүтүмдөрдүн мөөнөттүүлүгү 47 күндү түзгөн.

Мындан тышкары, банк тутумунун үстөк ликвиддүүлүгүн жеңилдетүү максатында, Улуттук банк Улуттук банктын ноталарынын апталык

³ Улуттук банктын ноталарын сатуу боюнча аукцион 2006-жылдын июнь айында өткөрүлгөн.

эмиссиясын 4 млн. сомдон 24 млн. сомго чейин көбөйткөн. Бүтүндөй төртүнчү чейректе 108,0 млн. сом суммасында ноталар жайгаштырылган.

Ушул эле максатта Улуттук банк АКШ долларын сатуу боюнча валюталык СВОП операцияларын жүргүзгөн, алардын көлөмү 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде 1,5 млн. АКШ долларын же сомдук эквивалентте 58,5 млн. сомго жеткен. СВОП операцияларынын орточо салмактанып алынган мөөнөтү 67 күндү түзгөн.

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде Улуттук банк үстөк ликвиддүүлүктү жеңилдетүү үчүн жаңы инструментти – депозиттик операцияларды колдонгон. Алып көрсөк, 2006-жылдын акырында депозиттерди 2,0 пайыздык чен менен бир айга тартуу боюнча 50,0 млн. сом жалпы суммасындагы бир бүтүм жүзөгө ашырылган.

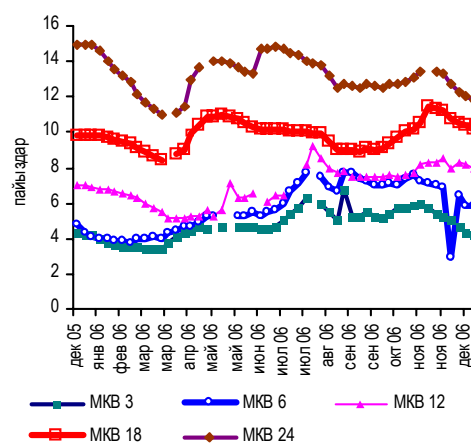
3.2.2. Мамлекеттик казына векселдери

2006-жылдын төртүнчү чейрегинин биринчи жарымында мамлекеттик казына векселдери рыногунда аларга карата суроо-талаптын кыскаруусуна байланыштуу векселдердин кирешелүүлүгүнүн бир аз жогорулоосу катталган. Мында, конъюктуранын начарлоосу негизинен жүгүртүү мөөнөтү 18 ай болгон векселдерге таасир эткен. Бирок, отчеттук чейректин экинчи жарымында коммерциялык банктарда үстөк камдардын өсүшүнө байланыштуу МКВ рыногундагы абал турукташкан: векселдерге карата суроо-талап өсө баштаган, ушуга байланыштуу чейректин акырына чейин кирешелүүлүктүн төмөндөө тенденциясы басымдуулук кылган. Мында жүгүртүү мөөнөтү 6 ай болгон МКВ сегментинде 2006-жылдын декабрь айынын башында чендин 3,0 пайызга чейин олуттуу төмөндөшү катталган, бул бирок рыноктук конъюктураны чагылдыра алган эмес жана аукциондун катышуучуларынын биринин техникалык жактан кетирген катасына байланыштуу болгон.

2006-жылдын декабрь айынын акырына карата МКВ бардык түрлөрү боюнча орточо салмактанган пайыздык чен чейректин башындагыга салыштырганда 0,4 пайыздык пунктка төмөндөө менен 8,6 пайызды түзгөн. Мында МКВ кирешелүүлүгүнүн орто деңгээли өткөн чейректегиге салыштырганда 0,9 пайыздык пунктка азайып, 9,3 пайызга чейин жеткен.

2005-жылдын төртүнчү чейрегиндегиге салыш-

3.3-сүрөт. МКВнын кирешелүүлүк динамикасы

тырганда векселдердин кирешелүүлүгүнүн орто деңгээли, жүгүртүү мөөнөтү 24 ай болгон МКВларды эске албаганда, бардык сегменттерде көбөйгөн. Мында бардык МКВлар боюнча кирешелүүлүктүн жалпы деңгээли 1,3 пайыздык пунктка көбөйгөн.

3.3. АЛМАШУУ КУРСУ

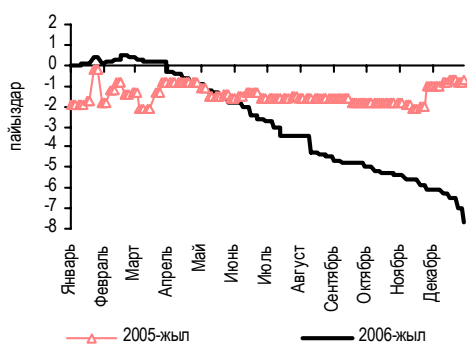
2006-жылдын төртүнчү чейрегинде ички валюта рыногунда улуттук валютанын курсунун чыңдалуусунун туруктуу тенденциясы сакталып калган. Доллардын алмашуу курсунун төмөндөшү реалдуу секторго жана банк тутумуна инвестициялар түрүндө, ошондой эле депозиттер жана четөлкөлөрдөн акча которуулар түрүндө четөлкө валюталарынын агылып келүүсүнүн жана айылчарба продукцияларын сатып өткөрүүдөн сезондук түшүүлөрдүн натыйжасында бул валютанын үстөк сунушталышынын таасири астында жүргөн.

Валюта тооруктарында доллардын орточо салмактанып алынган курсу чейрек ичинде 2,9 пайызга төмөндөө менен 2006-жылдын төртүнчү чейрегинин акырына карата 39,0452 сом/АКШ долларын түзгөн. Алмашуу бюролорунда АКШ долларын сатуу курсу декабрь айынын акырына карата 37,6938 сом/АКШ долларына чейин же отчеттук чейректин башындагыга салыштырганда 3,7 пайызга төмөндөгөн.

Отчеттук мезгилдин акырына карата АКШ долларынын эсептик курсу төртүнчү чейрек ичинде 2,8 пайызга төмөндөө менен 38,1238 сом/АКШ долларын түзгөн. Салыштыруу үчүн: 2005-жылдын тиешелүү мезгилинде доллардын эсептик курсу 1,1 пайызга жогорулаган жана 41,3011 сом/АКШ долларын түзгөн.

Евронун алмашуу курсу ички валюта рыногунун накталай сегментинде мурдагыдай эле, анын тышкы рыноктордогу өзгөрүүлөрүнө ылайык өзгөргөн. 2006-жылдын октябрь айынын биринчи жарымында айрым бир төмөндөөлөрдөн кийин евронун курсу декабрь айынын башына чейин жогорулаган. Андан кийин ал кайрадан төмөндөө менен жылдын акырына чейин сактап турган. 2006-жылдын декабрь айынын акырына карата алмашуу бюролорунда евронун сатуу курсу төртүнчү чейрек ичинде 0,4 пайызга төмөндөө менен 49,86

3.4-сүрөт. Доллардын эсептик курсунун өсүш арымы

сом/еврону түзгөн. Мында 2006-жылдын акырына карата эсептик курс төртүнчү чейрек ичинде 0,3 пайызга төмөндөө менен 50,18 сом/еврону түзгөн.

Алдынала маалыматтар боюнча 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде номиналдык натыйжалуу алмашуу курсу⁴, 2005-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда 1,3 пайыздык пунктка чыңдалган. Өткөн чейректегиге салыштырганда ал 2,6 пайыздык пунктка бекемделген. 2006-жылдын декабрь айынын акырына карата номиналдуу натыйжалуу алмашуу курсунун индекси 127,8 түзгөн. Бүтүндөй алганда, 2006-жыл ичинде номиналдуу натыйжалуу алмашуу курсунун индексинин орточо мааниси 2005-жылдын деңгээлинде калган.

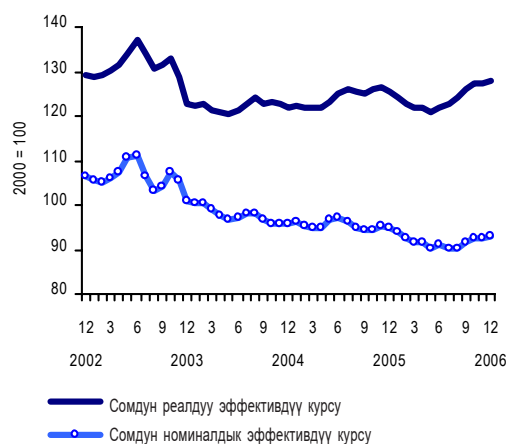
Реалдуу натыйжалуу алмашуу курсу 2005-жылдын төртүнчү чейрегиндегиге салыштырганда 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде 2,3 пайыздык пунктка төмөндөгөн, ал эми 2006-жылдын өткөн чейрегиндегиге караганда 2,2 пайызга бекемделген. 2006-жылдын декабрь айынын акырына карата реалдуу натыйжалуу алмашуу курсунун индекси 92,9 түзгөн. 2006-жылы реалдуу натыйжалуу алмашуу курсунун индекси 2005-жылдагыга салыштырганда 3,8 пайызга төмөндөгөн, бул сомдун алмашуу курсунун орус рублине жана казак теңгесине карата реалдуу төмөндөшү менен шартталган.

3.4. СУРОО-ТАЛАП ЖАНА СУНУШ

3.4.1. Тышкы суроо-талап

Ыкчам маалыматтар боюнча Кыргыз Республикасынын соода балансынын сальдосу 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде терс түзүлүү менен 2005-жылдын ушул эле мезгилиндеги 143,1 млн. АКШ долларына караганда 336,8 млн. АКШ долларын түзгөн. Бүтүндөй алганда 2006-жылдын жыйынтыгы боюнча соода балансынын тартыштыгы 2 эседен көбүрөөккө көбөйгөн жана өткөн жылдагы 418,7 млн. АКШ долларына караганда 920,7 млн. АКШ долларын түзгөн.

3.5-сүрөт. Сомдун эффективдүү курсунун индекстери

⁴ Май айында натыйжалуу алмашуу курстарын эсептөө методологиясы өзгөртүлгөн. Улуттук валюта четөлкө валютасынын бирдигинде туюндурулат, башкача айтканда, индекстин көбөйүүсү улуттук валютанын бекемделишин, төмөндөшү – улуттук валютанын басаңдашын билдирет. Индекстерди түзүү үчүн базалык мезгил аралыгы катары 2000-жыл пайдаланылат. Индекстердин тарыхый маанилери кайрадан эсептелген.

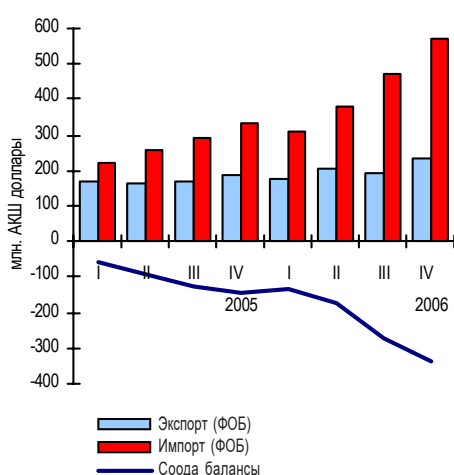
Тышкы соодалык ФОБ баасындагы жүгүртүү 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде 804,0 млн. АКШ долларын түзүү менен 2005-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 53,6 пайызга жогору болгон. Мында алыскы четөлкөлөр менен товар жүгүртүү отчеттук мезгилде 57,8 пайызга, ал эми КМШ өлкөлөрү менен – 50,2 пайызга өскөн. 2006-жылдын жыйынтыгы боюнча ФОБ баасындагы тышкы жүгүртүүнүн өлчөмү 2 544,3 млн. АКШ долларын түзгөн жана 2006-жылдын төртүнчү чейреги ичинде аталган көрсөткүчтүн көлөмү менен 31,6 пайызга камсыз болгон.

Товарлардын ФОБ баасындагы экспорту 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде 233,6 млн. АКШ долларын түзгөн, бул өткөн жылдын ушул эле көрсөткүчүнөн 22,9 пайызга жогору. Төртүнчү чейректе экспорттун өсүшү алыскы четөлкөлөргө товарларды берүүнүн 24,4 пайызга жана КМШ өлкөлөрүнө товарларды берүүнүн 21,2 пайызга көбөйүүсүнүн эсебинен жүргөн. Алыскы четөлкөлөрдүн ичинен Афганистанга, Улуу Британияга, АКШга, Түркияга берүүлөр олуттуу өскөн, ал эми ошол эле учурда экспорттун көлөмү Бириккен Араб Эмираттарына, Канадага жана Германияга кыскарган. КМШ өлкөлөрүнүн ичинен 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде экспорт Казакстанга (2005-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда 74,1 пайызга) жана Россияга (10,1 пайызга) энергопродуктыларын жана керектөө товарларын берүүнүн эсебинен айрыкча көбөйгөн. Ошол эле учурда Өзбекстанга, Украинага, Тажикстанга жана Түркмөнстанга экспорттун көлөмү кыскарган. Ошентип, 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде алыскы четөлкөлөргө экспорттун үлүшү өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда 51,5 пайыздан 52,1 пайызга чейин көбөйгөн, ал эми КМШ өлкөлөрүнө экспорттун үлүшү 48,5 пайыздан 47,9 пайызга чейин азайган.

Алтындын экспорту кыскаруу тенденциясын сактап калган жана отчеттук мезгилде өткөн жылдын төртүнчү чейрегиндегиге салыштырганда нарктык мааниде 17,3 пайызга, натуралай мааниде 61,7 пайызга азайган. Алтынды эсепке албаганда, экспорт 35,5 пайызга өскөн. 2006-жылдын алдынала жыйынтыгы боюнча аталган өсүш 32,8 пайызды түзгөн.

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде аралык товарларды (20,3 пайызга) жана чийки заттарды

3.6-сүрөт. Соода балансы

(2,3 пайызга) берүүнүн кыскаруу тенденциясы сакталган. Аралык товарларынын жана чийки заттардын курамында экспорттун кыскаруусуна олуттуу таасир этүүчү негизги үлүш алтынга, пахтага жана иштетиле эле терилерге туура келет. Отчеттук чейрек ичинде энергопродуктылардын экспортунун 2005-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда олуттуу (үч эседен көбүрөөккө) көбөйүүсү байкалган. Ошондой эле, инвестициялык жана керектөө товарларынын экспортунун өсүү тенденциясы сакталган. Алып көрсөк, 2006-жылдын ичинде энергопродуктылар, инвестициялык жана керектөө товарлары боюнча экспорттук берүүлөрдүн көлөмүнүн өсүшү, тиешелүүлүгүнө жараша 91,6, 83,6 жана 29,2 пайызды түзгөн.

Алдынала маалыматтар боюнча товарлардын импорту⁵ (ФОВ баасында) 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде өсүү тенденциясын сактаган жана 570,4 млн. АКШ долларын түзгөн, бул 2005-жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 71,2 пайызга жогору. 2006-жылдын жыйынтыгы боюнча товарлардын импорту⁶ (ФОВ баасында) өткөн жылдын ушул эле көрсөткүчүнөн 56,7 пайызга артуу менен 1 732,5 млн. АКШ долларын түзгөн.

Отчеттук чейректе функционалдык классификациянын бардык статьялары боюнча импорттук келип түшүүлөрдүн өсүшү байкалган. Бул мезгилде импорттун бир кыйла ири статьяларынан болуп энергопродуктылар жана инвестициялык товарлар саналган, алардын салыштырмалуу салмагы тиешелүүлүгүнө жараша 29,3 жана 27,3 пайызды түзгөн.

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда алыскы четөлкөлөрдөн сыяктуу эле, КМШ өлкөлөрүнөн берүүлөрдүн көлөмүнүн тиешелүүлүгүнө жараша 122,1 жана 60,0 пайызга көбөйүүсү катталган. Мында КМШ өлкөлөрүнөн импорттун үлүшү 62,3 пайыздан 54,4 пайызга чейин кыскарган болсо, алыскы четөлкөлөрдөн импорттун үлүшү, тиешелүүлүгүнө жараша 37,7 пайыздан 45,6 пайызга

⁵ Импорт СИФ (2006-жылдын 4-чейреги үчүн) «алыпсатарлардын» соодасынын көлөмүн жана баалаганга чейинки эске алуу менен 615,4 млн. АКШ долларын, соода балансынын тартыштыгы 381,8 млн. АКШ долларын түзгөн.

⁶ Импорт СИФ (2006-жыл үчүн) «алыпсатарлардын» соодасынын көлөмүн жана баалаганга чейинки эске алуу менен 1 869,3 млн. АКШ долларын, соода балансынын тартыштыгы 1057,5 млн. АКШ долларын түзгөн.

чейин өскөн. Отчеттук мезгилде алыскы четөлкөлөрдөн импорттун көбөйүүсү Швейцариядан, АКШдан жана Кытайдан импорттун өсүшү менен түшүндүрүлөт. Бүтүндөй алганда, 2006-жылы алыскы четөлкөлөрдүн ичинен, маселен: Кытай (2 эседен көбүрөөккө), Бириккен Араб Эмираттары (2 эседен көбүрөөккө), Канада (2 эсеге), АКШ (57,1 пайызга) сыяктуу өлкөлөрдөн импорттун бир кыйла өсүшү байкалган. Товарларды негизги берүүчүлөр болуп мурдагыдай эле, Кытай жана АКШ саналат, алардын салыштырмалуу салмагы алыскы четөлкөлөрдүн импортунун жалпы көлөмүнөн, тиешелүүлүгүнө жараша 36,6 жана 21,9 пайызды түзөт.

3.4.2. Ички суроо-талап

3.4.2.1. Жеке керектөө

Улуттук статистика комитетинин алдынала маалыматтары боюнча 2006-жылдын январь-ноябрь айларында эмгек акы 18,2 пайызга, ал эми реалдуу мааниде 11,9 пайызга көбөйгөн. Ошентип, калктын айкын кирешелеринин көбөйүшү жеке керектөөлөрдүн өсүшүн шарттаган. Алып көрсөк, 2006-жылы чекене товар жүгүртүүнүн көлөмү 15,1 пайызга, мейманкана жана ресторан кызмат көрсөтүүлөрү 19,7 пайызга өскөн.

3.4.2.2. Мамлекеттик чыгашалар

Мамлекеттик бюджеттин чыгашалары боюнча алгылыктуу саясат отчеттук мезгилде үстөк ликвиддүүлүктүн жогорулоосунда чектөөчү фактор болуп саналган жана бул керектөө бааларынын өсүшүнө азыраак басым жасалышын шарттаган.

2006-жылдын январь-ноябрь айларында мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин 2005-жылдын тиешелүү мезгил аралыгындагыга салыштырганда 23,5 пайызга көбөйүүсү шартында эмгек акыларды төлөп берүү чыгашалары 6,1 пайызга өскөн. Мамлекеттик бюджеттин күндөлүк чыгашалары 21,5 пайызга көбөйгөн. Мамлекеттик ишканаларга субсидиялар 11,1 пайызга өскөн. Капиталдык салымга жана оңдоого 2005-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге караганда 14,7 пайызга көп каражат жумшалган.

Отчеттук чейректин эки айында бюджеттин кирешелеринин сарптоолордон артуусунун на-

тыйжасында 386,2 млн. сом (2006-жылдын үчүнчү чейрегиндеги 224,2 млн. сомго караганда) өлчөмүндө профицит (Мамлекеттик инвестициялар программасын эске албаганда) түзүлгөн. Бул факт, болжолдоого ылайык, декабрь айында бюджеттин чыгашаларынын айрым бир көбөйүүсүнө карабастан, белгиленген көрсөткүчтүн чегинде 2006-жылдын жыйынтыгы боюнча тартыштыктын өлчөмүн жабууну камсыз кылууга мүмкүндүк берет.

3.4.2.3. Инвестициялар

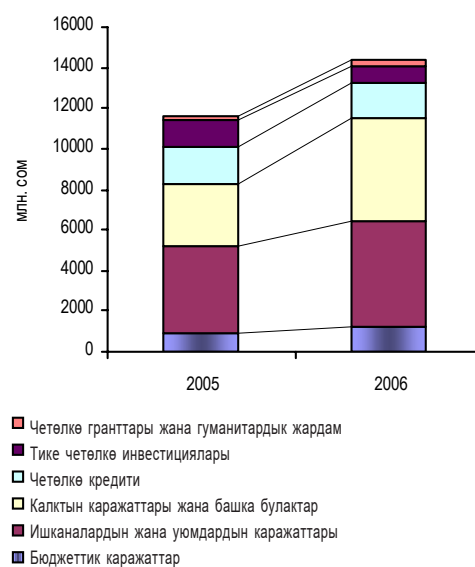
2006-жылдын төртүнчү чейрегинде Улуттук статистика комитетинин алдынала маалыматтарына ылайык, негизги капиталга (курулуш, реконструкциялоо, объекттерди кеңейтүү жана техникалык кайра жабдуу) инвестициялар 2005-жылдын тиешелүү чейрегиндегиге салыштырганда 33,1 пайызга өскөн жана 5619,9 млн. сомду түзгөн.

Бүтүндөй алганда, 2006-жыл ичинде негизги капиталга инвестициялар 18,2 пайызга көбөйгөн. Инвестициялардын түзүмүндө калктын каражаттарынын эсебинен инвестициялардын салыштырмалуу салмагынын 2005-жылдагы 26,6 пайыздан 2006-жылы 35,4 пайызга чейин кескин өсүшү байкалган. Калктын инвестициялык жигердүүлүгү туракжай курулушунун тез арымы менен колдоого алынган – 8,5 пайыз. Ошол эле учурда тышкы булактардын эсебинен инвестициялардын үлүшү 2005-жылдагы 28,4 пайыздан 2006-жылдагы 19,5 пайызга кыскарган.

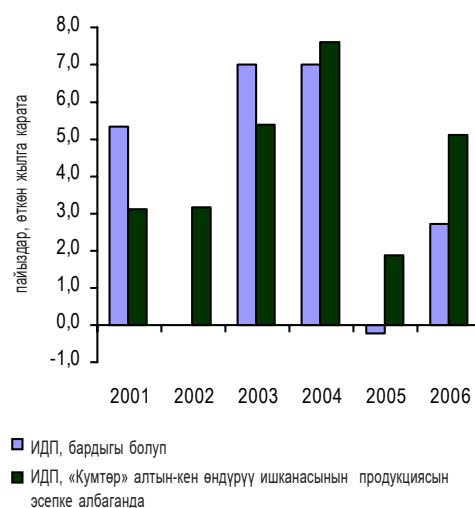
3.4.3. Ички дүң продукт

Улуттук статистика комитетинин алдынала маалыматтары боюнча 2006-жылы ички дүң продукт 2,7 пайызга (2005-жылы төмөндөө жүргөн – 0,2 пайызга) өскөн. Анчейин жогору болбогон өсүш арымына карабастан, бүтүндөй 2006-жылдын ичинде экономикалык жигердүүлүктүн жандануусу байкалган. Алып көрсөк, ИДП өсүшү «Кумтөр» алтын-кен өндүрүү ишканасынын продукциясын эсепке албаганда, 5,1 пайызды түзгөн (2005-жылы 1,9 пайызга өсүш). Соодада дүңүнөн алынган кошумча нарк 14,4 пайызга, курулушта -8,5 пайызга, айыл чарбасында 1,5 пайызга өскөн. Өнөржайынын дүң кошумча наркы 2006-жылы 11,2 пайызга кыскарган. Бирок «Кумтөр» алтын-кен өндүрүү ишканасынын продукциясын эсепке албаганда, өнөржайында 2005-жылдагы 4,6 пай-

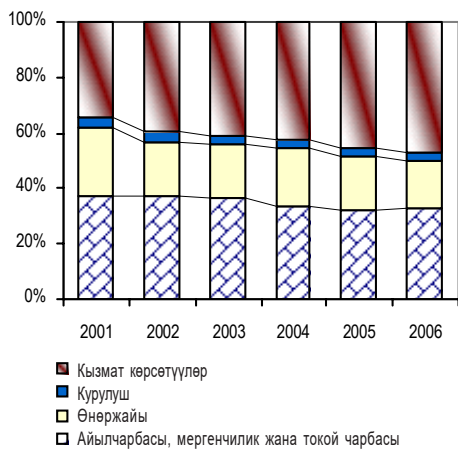
3.7-сүрөт. Негизги капиталга инвестициялардын түзүмү

3.8-сүрөт. ИДП реалдуу өсүшү

3.9-сүрөт. ИДП түзүмү

ыздык басаңдоого салыштырганда 4,2 пайызды түзгөн.

2006-жылы ИДПнын түзүмүндө төмөнкүдөй өзгөрүүлөр болуп өткөн: өнөржайынын үлүшү акыркы 6 жыл ичиндеги эң төмөнкү деңгээлге чейин кыскарган жана 14,9 пайызды түзгөн, мында кызмат көрсөтүү сектору 41,2 пайызды түзүү менен максимумга жеткен, бул эң оболу соода жүгүртүүнүн жогорку өсүш арымы менен шартталган.

4. АКЧАКРЕДИТ САЯСАТЫ БОЮНЧА НЕГИЗГИ ЧЕЧИМДЕР

4.1. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНК БАШКАРМАСЫНЫН НЕГИЗГИ ЧЕЧИМДЕРИ

2006-жылдын 29-ноябрында Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан “Акчакредит саясатынын 2006-жылдын 9-айындагы жыйынтыктары жөнүндө отчет» каралып чыккан жана эске алынган (Улуттук банк Башкармасынын №37/2-токтому).

2006-жылдын 29-ноябрында Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан “Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттик эсептерине каражаттарды тартуу жөнүндө» токтому кабыл алынган (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын 29-ноябрындагы №37/4-токтому). Ага ылайык Улуттук банк келишимдик негизде, өзүндө жайгашкан мөөнөттүү депозиттик эсептерге коммерциялык банктардын улуттук валютадагы каражаттарын тартуу боюнча операцияларды жүргүзүүгө киришти. Бул операциялар акчакредит саясатынын каражаттарынын (инструменттеринин) бири болуп саналат жана акча топтомдорун жөнгө салуу жана акча рыногунун пайыздык чендеринин «коридорун» түптөө максатында колдонулат. Улуттук банктын депозиттик операцияларын колдонууга киргизүү экономиканы өнүктүрүү үчүн алгылыктуу шарттарды түптөөгө багытталган акчакредит саясатынын натыйжалуулугун жогорулатууга мүмкүндүк берет. Улуттук банк депозиттик операцияларынын негизги параметрлери (көлөмү, мөөнөт жана пайыздык чен) Акчакредиттик жөнгө салуу комитети тарабынан апта сайын белгиленип турат.

2006-жылдын 15-декабрында Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2007-жылга акчакредит саясаты жөнүндө билдирүүсү жөнүндөгү» №40/2-токтому кабыл алынган. Экономикалык өсүштүн шарты катары баалардын жалпы деңгээлинин туруктуулугун колдоо Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2007-жылга акчакредит саясатынын негизги максаты болуп кала берет. Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен бирдикте керектөө бааларынын өсүшүн 5,0-6,0 пайыздан ашпаган дең-

гээлде кармап туруу үчүн тиешелүү макулдашылган чараларды көрөт.

2006-жылдын 27-декабрында Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан “Улуттук банктын акчакредит саясатынын 2007-2009-жылдарга негизги багыттары жөнүндө» №43/4-токтому кабыл алынган. Бул документте Улуттук банктын акчакредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгил аралыгына (2007-2009) максаттуу багыттары аныкталган. Туруктуу экономикалык өсүштүн олуттуу шарты катары баалардын туруктуулугун колдоо Улуттук банктын акчакредит саясатынын орто мөөнөткө каралган негизги максаты болуп саналат. Документте Улуттук банк коюлган максаттарга жетүү үчүн пайдалана турган акчакредит саясатынын каражаттары (инструменттери) жөнүндө маалымат келтирилет.

4.2. АКЧАКРЕДИТТИК ЖӨНГӨ САЛУУ КОМИТЕТИНИН НЕГИЗГИ ЧЕЧИМДЕРИ

Акчакредиттик жөнгө салуу комитети (мындан ары Комитет) отчеттук чейректе банк тутумунун жана салык-бюджет чөйрөсүнүн абалын эске алуу менен ошондой эле, акчакредит саясатынын жакырчылыкты кыскартууга жана экономикалык өнүгүүгө багытталган программасынын чегинде акчакредит саясатынын 2006-жылга негизи багыттарында белгиленген максаттуу көрсөткүчтөрүнүн негизинде, акча рыногундагы жагдайга баа берүүнүн натыйжаларына таянуу менен акчакредит чөйрөсүндө ыкчам чечимдерди иштеп чыгууну жана кабыл алууну жүзөгө ашырган.

2006-жылдын төрүнчү чейрегинде Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 14 күн болгон ноталарын сатуу калыбына келтирилген. Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 14 күн болгон ноталарын сатуу боюнча беш аукцион жана 28 күн болгон ноталарын сатуу боюнча беш аукцион өткөрүлдү деп таанылган. Жүгүртүү мөөнөтү 14 күн болгон ноталар боюнча алты аукцион жана 28 күн болгон ноталар боюнча сегиз аукцион тооруктун катышуучуларынын санынын жетишсиздигинен улам өткөрүлгөн жок деп табылды.

Банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктү жеңилдетүү максатында Комитет РЕПО шарттарында баалуу кагаздарды сатууну сунуштаган. Отчеттук

чейректе РЕПО шарттарында МКВ (ж)¹ сатуунун көлөмү 2006-жылдын үчүнчү чейрегиндегиге салыштырганда эки эсеге көбөйгөн жана 1073,4 млн.сомду түзгөн.

2006-жылдын төртүнчү чейрегинде Комитет Улуттук банктын банк тутумунун ликвиддүүлүк деңгээлин ыкчам жөнгө салуу боюнча пайыздык чендерди жөнгө салуунун жана үстөк ликвиддүүлүктү жеңилдетүүнүн жаңы каражатын (инструментин) – коммерциялык банктардын Улуттук банктагы мөөнөттүү депозиттик эсептерин колдонууга киргизүү боюнча чечим кабыл алган. 2006-жылдын декабрь айында 30 күндүк мөөнөткө 2,0 пайыз чен алдында 50 млн. сом суммасына ушундай бир операция жүзөгө ашырылган.

Улуттук банк АКШ долларына карата сомдун алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөөгө багытталган ички рынокто четөлкө валютасын сатып алуу боюнча интервенцияны өткөргөн, 2006-жылдын төртүнчү чейрегинде алардын көлөмү 77,65 млн. АКШ долларын түзгөн.

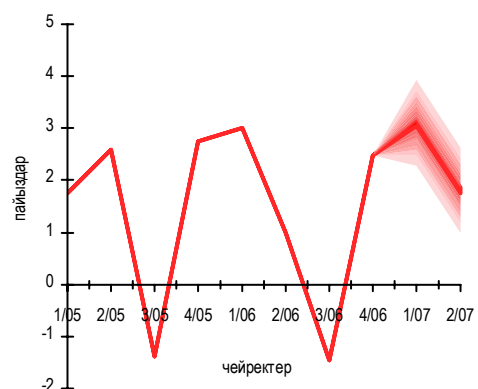
Банк тутумундагы ликвиддүүлүктү жөнгө салуу максатында Комитет, эгерде коммерциялык банктар тарабынан суроо-талап болгон болсо, четөлкө валюталары менен кайтарым СВОП операцияларын жүргүзүүнү сунуштаган. Отчеттук чейректе сатып алуу боюнча операциялардын көлөмү 58,5 млн. сомду, ал эми кайтарым сатуунун көлөмү 127,7 млн. сомду түзгөн.

4.3. 2007-ЖЫЛДЫН БИРИНЧИ ЧЕЙРЕГИНДЕ КҮТҮЛҮҮЧҮ ИНФЛЯЦИЯГА БАА БЕРҮҮ

Улуттук банктын берген баасы боюнча 2007-жылдын биринчи чейрегинде керектөө бааларынын индексинин 3,2 пайыз чегинде өсүшү күтүлүүдө, 2006-жылдын биринчи чейрегинде баалардын өсүшү 3,0 пайызды түзгөн эле.

Сезондук факторлордун таасиринен тышкары, керектөө бааларынын индексинин жогорулоого ык койгон динамикасына 2007-жылдын биринчи чейрегинде электр энергиясына жана газга тарифтерди административдик жогорулатуу дагы кошумча таасир этет. Өзбекстандан алынып жаткан газга сатып алуу баасынын өсүшүнө байланыштуу 2007-

4.3-сүрөт. Инфляция боюнча божомол

¹ Мамлекеттик казына векселдери (жөнгө салуу) МКВ(ж) Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан дайыма чыгарылып туруучу мамлекеттик баалуу кагаздар болуп саналат.

жылдан тартып республикада калкка газ берүү баасы өсөт. Алып көрсөк, газга тарифтер 1 куб метр газ үчүн 3,7 сомдон 5,7 сомго чейин жогорулайт, тактап айтканда, өсүш 52 пайызга жакынды түзөт. Газга тарифтин өсүшүнүн керектөө бааларынын индексине (КБИ) тике салымы баалоо боюнча, 0,3 пайызды түзөт.

2005-жылдагы төмөндөөдөн кийин 2006-жылы айылчарба түшүмүнүн көбөйүшү азыктүлүктөрдү жетиштүү деңгээлде сунуштоону камсыз кылууга мүмкүндүк берет. Бирок, КБИ өсүшүнө кошумча басым тобокелдиги, нанга жана нан азыктарына баа тараптан дагы болушу мүмкүн, алардын керектөө куржунундагы салыштырмалуу салмагы 10 пайызды түзөт. Республикабызда 2006-жылы буудай өндүрүүнүн олуттуу кыскаруусу (11,6 пайызга), 2007-жылдын биринчи жарым жылдыгында алына турган түшүм үчүн күздүк себүүнүн кыскарышы (12,3 пайызга), ошондой эле Казакстанда жана Россияда буудайга баалардын өсүү тенденциясы дагы Кыргызстандын ички рыногунда буудайга карата баанын өсүү тобокелдигин түптөйт.